

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 43 Volume: 9 Issue: 43

Nisan 2016 April 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

BİR YANSITMA ARACI OLARAK METİN ELOĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE HAYVANLAR ANIMALS IN HE POEMS OF METİN ELOĞLU AS A REFLECTING TOOL

Özlem FEDAİ*

Öz

Sanat, bir yansıtma biçimidir. Antik çağdan itibaren doğa, sanatın önemli bir modelidir. Sanatçının, doğayı yansıtmadaki gerçekçiliği nispetinde eseri başarılı sayılmıştır. Doğa, estetik bir amaçla sadece olağan hâliyle yansıtılabildiği gibi, sanatçının eleştirmek veya övmek istediği insanlık hâlleri için idealize edilerek veya kişileştirilerek de yansıtılabilir.

Bu makalede 1940 sonrası Türk şiirinin önemli isimlerinden olan Metin Eloğlu'nun şiirlerinde geçen hayvanlar ve onları kullanma nedenleri üzerinde durulmuştur. Böylece şiirlerinde doğayı bir sığınma ve arınma yeri olarak gören şairin, hayvanlar üzerinden toplumdaki problemleri yansıttığı, sosyal eleştiriler yaptığı, böylece modern yaşamdaki kaosa karşılık doğada hayvanlar dünyası üzerinden bir düzen arayışına girdiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiir, Hayvan, Yansıtma, Tenkit, Metin Eloğlu.

Abstract

Art is a way of reflection. Since the ancient ages, nature has become an important model of art. The work of the artists has been accepted as a successful work according to the realism in reflecting nature. Nature can be reflected with its ordinary condition for an aesthetic goal. It can also be reflected for the human conditions to criticize or to praise, if it is idealized or personalized.

One of the important poets in Turkish poetry Metin Eloğlu has used some animals in his poems. In this article, the animals in his poems has been highlighted. This poet sees nature as a sanctuary and a asylum place and he reflects the the problems in society and does social criticisms by using animals. It has been unearthed that he has looked for the regulations in the world of animals in nature although there is chaos in the modern life.

Keywords: Poem, Animal, Reflection, Criticism, Metin Eloğlu.

1. Giriş

Antik çağdan itibaren sanatın modelinin doğa olduğu, onu yansıtmadaki gerçekçiliği nispetinde eserin başarılı olduğu, doğanın ya idealize edilerek ya da sanatkarın kendi süzgecine göre yansıtıldığı hususu tartışılmalıdır. Sanatçının, idealize ettiği dünyayı anlatabilmek için doğadan yararlanması da bu bakımdan kaçınılmaz hâle gelir. Aslında sanat eseri de taklit ettiği dış dünya da duyular dünyasına aittir. Dış dünyadaki (doğadaki) düzene öykünen insanoğlu, yaşadığı sosyal hayatın kaosu içinde denge/düzen arayışında olan insanlar, doğadaki bitki ve hayvanları gözleyerek çoğu kez onlara öykünmüştür. Elbette doğada da bir güçler dengesi yani güçlünün zayıfı ezdiği bir düzen mevcuttur. Ancak insanoğlu, ister Doğu kültüründe olsun isterse Batı, "doğanın iradesi"ne ve şaşmaz düzenine meftun olmaktan kendini alamamıştır. Doğanın iradesine ram olmayı, ona uymayı tercih eden insanın karamsarlıktan, acelecilikten uzak oluşu ile doğaya meydan okuyan, onu bozarak emrine almaya çalışan insanın devasa hırsıyla paralel büyüyen tatminsizliği ve karamsarlığı düşünülecek olursa aslında insanın doğanın enerjisine ne kadar ihtiyacı olduğu anlaşılabilir.

Aristo, sanatçının tabiatı, hayatı ve insanları anlatırken belli bir bakış açısıyla seçmeler yaparak anlattığını ifade eder. Bir insandan hareketle tüm insanlık durumunu anlatan, mesajlar veren sanatçı, hayvanlardan hareketle de yine insanlara dersler verebilir, onları anlatabilir.

Edebî eserlerde hayvanların kullanılması, kökeni milattan öncesine giden bir durumdur. Masallardan, doğayı anlatan pastoral şiirlere, tiyatrolara hatta romanlara dek hayvanlardan istifade edilmiştir. Hayvanların dünyası üzerinden insanlara mesaj vermek isteyen insanoğlu, milattan önceki yıllarda bile özellikle komedi ve şiirde bu yola başvurmuştur. Kuşlar, yük hayvanları (at, eşek), kelebekler, kurbağalar, kaplumbağalar, arılar, özellikle ahlâkî ve siyasî mesajları için iletmek için önemli olmuştur.

2. ŞARK VE GARP EDEBİYATLARININ ÖZNESİ OLARAK HAYVANLAR

MÖ 5.-4.yy'larda yaşamış Antik Yunan kültürünün usta komedi yazarı Aristophanes'in *Kuşlar* (MÖ 414), *Eşek Arıları* (MÖ 422), *Kurbağalar* (MÖ 405) gibi komediyalar yazması hiç de boşuna değildir. Siyasî eleştirilerini, nizam ve adalet arayışını bu eserler üzerinden yapmıştır. Örneğin parayla tutulmuş mahkeme jürilerini keskin bir dille eleştirdiği *Eşek Arıları* (Aristophanes, 1966:120 s.) adlı oyununda, jüri üyelerini koca iğneli eşek arılarına benzetmesi boşuna değildir. En bilinen oyunu *Kuşlar* (Aristophanes, 1966: 120 s.)'da

* Doç. Dr., DEÜ Buca Eğitim Fakültesi, O.Ö. S. A. Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Tanrılardan egemenliği çalıp kuşları evrenin efendileri yapması boşuna olmadığı gibi. Zira oyun, Kleon'dan sonra başa geçen Alkibiades'i konu alır ve Aristophanes, iyi bir yöneticinin nasıl olması gerektiği mesajını kuşlar üzerinden verir.

Papağan, kaplumbağa, tavşan, kurbağa, ağustos böceği, ejderha, maymun, tavus kuşu ya da hayalî anka kuşu, bülbül, aslan, yılan, kedi, güvercin, fare, ayı, arı, eşek, köpek, çakal, sülün, horoz, kurt, salyangoz, horoz, balıklar, vb. hayvanların birçoğu hem Şark hem de Garp anlatılarının çoğu zaman başkahramanları olmuş hatta toplumlar arası kültür transferiyle birbirine taşınmıştır.

Aisopos'un masal kahramanları da hayvanlardır, La Fontaine'nin fabllarının da, hatta Şark masallarının birçoğunun kahramanları da hayvanlardır. Her iki toplum da insanların yüzüne söyleyemediklerini hayvanlar üzerinden ibret dersleri ile anlatır. Garp dünyasında "Çizmeli Kedi" den, "Fareli Köyün Kavalcısı"na; "Bremen Mızıkacıları"ndan, "Ağustos Böceği ile Karınca"ya "Kırmızı Başlıklı Kız"a, "Kurbağa Prens"e kadar, Batı edebiyatında bilinen birçok ünlü masalın ana kahramanı ya da anlatıcısı hayvanlardır.

Şark dünyasında, *Pançatantra* veya *Kelile ve Dimne*, *Tûtînâme* gibi büyük masal külliyatlarının anlatıcıları da hayvanlardır. *Pançatantra*'nın Aisopos'un masallarına ilham vermiş olabileceğini belirten ve dünyadaki tüm masalların kaynağını Hindistan'a bağlayan Teodor Benfey (Seyidoğlu, 1975: XIV-XV), insanlara ders veren bu masalların Türkiye'de *Kelile ve Dimne* adıyla anıldığına da işaret eder. Sanskritçe olan eserin, Depselim adlı Hint hükümdarı zamanında yazıldığı, 'Dürüstlük'ün simgesi "Kelile" ve 'yalanun, yanlış'ın simgesi "Dimne" adlı iki çakalın konuşmalarından oluşan *Kelile ve Dimne*; erdem, dürüstlük, ülke yönetimi konusunda dersler içerir.

Fars edebiyatının eski masal külliyyatı olan *Tûtî-nâme*, çağları aşan şöhretiyle klasik olmuş masallardandır. Bir papağanın ağzından insanlara öğütler verir. Yine "at", "eşek", "yılan", "deve", "tavus kuşu", "karınca" gibi hayvanlar da Şark masallarında karşımıza çıkabilen hayvanlardır.

Uzak Doğu toplumlarında da durum farklı değildir. Kurucusu Lao Tse (Lao Zi ya da Lao Tsu diye de anılır) olan Klasik Taoculukta da "doğa" oldukça önemlidir. Tao (yol) her şeyin kaynağıdır. Tao'nun "doğa"sı ise insana ideal bir model/yol sunar. İnsan mutluluğa ulaşabilmek içindöğayla uyum içinde yaşamalı ve Wu-Wei (eylemsizlik) içinde olmalı, doğayla mücadele etmemeli, onun içinde sade bir hayat yaşamalıdır. Uzak Doğu kültürü için özellikle tırtılın ipekböceğine ve kelebeğe dönüşümü ve bunun doğadaki düzeni sembolize etmesi bunun üzerinden insanlara verilen dersler dikkat çekicidir.

Hayvanlar Şark ve Garp'ın edebiyat eserlerinde, aynı zamanda gözü kara bir sosyal mizahın silahıdır. Örneğin, George Orwell'in 1945 tarihli aslında post-modern sayılabilecek eseri *Hayvan Çiftliği* romanı da yine hayvanların kurduğu bir düzenden hareketle Stalin devrinin eleştirisi (Bkz. Orwell, 1945/2016). Orwell Sovyetler Birliğinin kuruluşundan itibaren meydana gelen önemli olayları, domuzlar üzerinden kara mizahla anlatır.

15. yy Anadolu'sunun meşhur şairi Şeyhî'nin "eşek" üzerinden, sosyal adaletsizlikleri dile getirdiği ve Sultan II. Murad'a sunduğu meşhur *Harnâme* adlı eseri de insanların uğradıkları haksızlıkları veya hak tecavüzlerini hayvanlara başvurarak anlatmalarının mükemmel bir mizahî örneğidir. Birçok Türk atasözünde de hayvanlar (at, eşek, koyun, yılan aslan vb.) üzerinden insanlara derin hayat tecrübeleri (kıssadan hisse) verildiği bilinmektedir.

Giderek yoğun bir ifade vasıtası olan hayvanlar, Türk şiirinde sonraki yıllarda da ya teşbih ve telkin veya tenkit amacıyla kullanılmıştır.

Millî ve manevî köklerine sadık Millî Edebiyat ve onun üzerine şekillenen Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde de hayvanlar; ya olumlu değerlerin övgüsünde bir istiare unsuru ya da sosyal tenkit amacıyla kullanılan unsurlar olarak karşımıza çıkar. Örneğin Faruk Nafiz Çamlıbel'in 1919 tarihli "At" şiirinde; "at" istiaresiyle Türk milletinin işgalden kuruluşu doğru gidişi, sömürgeci dünyaya verdiği cevap, milliyetçi hislerle dile getirilir:

"Asrın baş eğdi sandığı at şaha kalkıyor!" (Çamlıbel, 1985- 32)

Atlar, yılanlar, kurbağalar, kuşlar, balıklar, eşekler, arılar, kurbağalar vb. tüm hayvanlar dünyası şairlerin ifade vasıtalarını genişletmiştir. Sabahattin Ali'nin *Kurbağanın Serenadı* (Bkz. Ali, 2004)'nda da sevgiliye aşkını dile getirmeye çalışan şairin kendisi "kurbağa" yerine konulmuştur.

1940 sonrasında Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet gibi şairler de bazı şiirlerinde hayvanlar yoluyla topluma dönük tenkitlerini gerçekleştirir. Örneğin Orhan Veli Kanık'ın şiirlerinde, baharın gelişinin şaire hissettirdiği yaşama sevincinin ifadesinde olduğu kadar sosyal meselelerin ele alınışında da hayvanlardan istifade edilir. Şair, genellikle "humour" amacıyla, toplumdaki bilinçsizliği, vurdumduymazlığı, sınıf farklarını eleştirmek için "kedi" den, bahar mevsiminin onda hissettirdiklerini ise "kuş"lardan istifade ederek yansıtmıştır.

“Erol Güney'in kedisinin bahar mevsiminde toplum meseleleri karşısında takındığı tavrı anlatır şiirdir” başlıklı şiirinde, burjuvadan zengin bir erkekle evlenip sınıf atlamak isteyen genç kızlar, “kedi” istiaresiyle ve ironiyle eleştirilmiştir:

“Bir erkek kediyile bir parça ciğer;
Dünyadan bütün beklediği
Ne iyi!” (Kanık, 1997: 112)

“Kuşlar Yalan Söyler” (Kanık: 1997: 57), “Kumrulu Şiir” (Kanık: 86) gibi şiirlerinde baharın gelişyle içine dolan neşeyi kuşlar üzerinden yansıtırken “Kuş ve Bulut” (Kanık: 192) şiirinde, içindeki çocukluluğu ve hiç dinmeyen çocuksuluğunu yansıtır.

“Erol Güney'in Kedisinin Hamileliğini Anlatır Şiirdir” adlı şiirleri, “kedi” üzerinden duyarsız insanları ve iktidara yaranma çabasındaki burjuvayı eleştirmek için yazılmıştır. “Kuyruklu Şiir” adlı şiirinde ise Kanık, kedileri konuşturarak söz konusu eleştirilerini yöneltir:

“Uyuşamayız, yollarımız ayrı;
Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi;
Senin yiyeceğin, kalaylı kaptı;
Benimki aslan ağzında;
Sen aşk rüyası görürsün, ben kemik” (Kanık: 112)

Böylece emekçi sıradan halkın timsali “sokak kedisi” ile burjuvanın timsali “kasabın kedisi” ni karşılaştırarak sınıf çatışmasını mizah ile yansıtmış olur.

Görüldüğü gibi gerek Cumhuriyet öncesinde gerek sonrasında hayvanlar, özellikle “mizah” üzerinden dış dünyanın izahı ve yansıtılmasında vasıta olarak kullanılmıştır.

3. Metin Eloğlu'nun Şiirlerinde Hayvanlar Dünyası

Her edebiyat eseri, “dış dünya karşısındaki sanatkârın heyecanlarının, hayallerinin, ümitlerinin, isyanlarının, korkularının, kırılışlarının, dilin estetik formları içinde somutlaşmış hâlidir.” (Çetişli, 2008: 299) Bu sebeple dış dünya ya da doğa, sanatkârının eserinin önemli bir parçasıdır.

Sanatkâr için dış dünyaya ve onu kuşatan âleme karşı ilgi, en eski çağlardan beri bir “yansıtma” veya “tavır alış” içindedir. Bu tavır, dış dünyayı “izah” şeklinde olabileceği gibi ona “teşbih” ya da onu “tenkit” şeklinde de gerçekleşir. Cumhuriyet devri Türk şiirinde ele aldığı konular, söylem biçimi ve mizahtan yararlanma şekli itibarıyla Orhan Veli'nin izinden giderek şiire başlayan Metin Eloğlu (Bkz. Fedai, 2012: 51), Garip şiiri ve II. Yeni şiiri arasında kalmış bir sanatçımızdır. 1960'lardan itibaren dil ve söylem, tema ve şiir biçimi itibarıyla II. Yeni şiirine benzeyen şiirler kaleme alan Eloğlu, keskinden ve açıktan ince ve kapalıya doğru giden yergileri ile dikkat çekmiştir. Düzensizliğine öfke duyup tavır aldığı toplum koşulları karşısında öfkesini açığa vururken türlü yollara, dil oyunlarına başvurur. Aynı zamanda ressam olan Eloğlu, şiirlerinde doğanın dilinden, unsurlarından da yararlanmayı sever. Bazen dirlik ve düzen arayışı, bazen kaygılarını yansıtmak için hayvanlar, bitkiler ve nesnelere şiirlerinde oldukça kullanılmıştır.

Karakter olarak heyecanlı bir ruhsal yapıya sahip olan Eloğlu dışa dönük, toplumcu ve muhalif bir sanatçıdır. Ressamlığının da tesiriyle gözlem ve doğanın dışavurum konusundaki hassasiyeti derindir. Bu sebeple onun için doğa, (bitkiler, hayvanlar), bir renk çeşitliliği olarak da önem taşır. Onlar arasındaki güç mücadelesine de uyuma da şiirlerinde bolca yer verir. Şair ve ressam hassasiyetiyle hayvan ve bitkileri, nesnelere gözler. Soyutu somutlaştırıp somutu soyutlaştırarak renklerle yahut kelimelerle dile getirir.

Aslında şair, ilk şiirlerinden itibaren doğanın insanoğlu için önemini işlemiş, hislerinin “yansıtmak” için doğadan istifade etmiştir. Çünkü dünyayı yaşanır kılan en önemli şey doğa ve onu oluşturan unsurlardır. İnsan da doğayı alguladığı müddetçe yaşamaktan zevk alabilir.

Eloğlu, yoğun sosyal tenkitlere yer verdiği ilk şiir kitabı *Düdüklü Tencere*'den (1951), soyut şiire, dil oyunlarına yöneldiği, İkinci Yeni şiirine yaklaştığı *Horozdan Korkan Oğlan* (1961)'a kadar somut teşbih ve istiarelerle, hayvanlar dünyasından yararlanmıştır. Zira genç, parasız pulsuz bir “Üsküdar Çocuğu” (Tarık Dursun K., 1997: 169) olan şair, bu yıllarda üstesinden gelemediği her türlü sorunda soluğu doğada alır. Böylece ilk şiirlerinden itibaren başlıca malzemesi doğa ve dış dünya olur. Doğayla, özellikle hayvanlarla öylesine empati kurar ki sonraki yıllarda yayınladığı şiirlerinde de onu yansıtma biçimi soyut ve imgesel olarak devam eder. *Dizin* (1971) kitabındaki “Ürkü” adlı şiirinde kendi şiirini “hayvancıl günce” olarak nitelemesi bu anlamda dikkat çekicidir:

“Onulmazlığın Kafdağı öyküsü bu, yani hayvancıl günce”
 (“Ürkü”, *Dizin*, Eloğlu, 2005: 92)¹

¹ Çalışma boyunca şiirlere yaptığımız atıflar sanatçının *Bu Yalnızlık Benim* (2005) adlı toplu şiirlerinin yer aldığı kitaptan olacak, şiirlerin yer aldıkları kitapların adları da verilerektir.

Şair, *Horozdan Korkan Oğlan*(1961)'dan itibaren ise hayvanlara soyut olarak yer vermiş; doğadaki "görüntü"ler içinde hayvanların da algılarında bıraktığısoyut izleri yansıtmıştır. Ancak bu soyutlukta bile bir teşbih, tariz/tenkit unsuru yakalayarak insanlara onlar üzerinden mesajlar vermiştir.

Metin Eloğlu, insanın, özellikle de doğuştan bazı hassasiyetlerle doğan sanatçının ruhunun doğaya yatkın olduğuna inanır. Doğanın dengesini görebilmeyi ve anlatabilmeyi bir sanatçı için büyük bir özgürlük alanı kabul eder. Bu özgürlük, özellikle şaire bir dokunulmazlık alanı da kazandırmıştır. Öyle ki şair, "Ona (ozana) yaraşan özgürlük, dış acun (dünya) sorunlarıyla yeteneğini köreltmemesi; usu, yüreği neye yatkınsa onu tertemiz dile getirmesidir" (Eloğlu, 2010: 170) diyerek, şairin sürekli içinde yaşadığı dış dünyanın sorunlarını anlatmasının onun şiirini tekdüze kılacağını, yaratıcılığını yok edeceğini bu sebeple doğaya yönelmesinin özgürlük alanını genişletmek için kaçınılmaz olduğunu düşünür.

Bu sebeple Metin Eloğlu'nun şiirlerinde hayvanlar, teşbih ve tenkit olmak başlıca iki amaç için kullanılmıştır. Şair içindeki yaşama sevincini yansıtırken de umudunu yitirip kabuğuna çekilirken de hayvanlara teşbihte bulunur. Ayrıca dış dünyanın karmaşasına, adaletsizliğine karşı öfkesini kusarken de hayvanlardan yararlanan sanatçı, onların dünyasından ibret dersleri vererek hayvanları saldırı ve müdafaa mekanizması olarak görmüştür.Zira doğa onun açık ya da örtük ironisi için vazgeçilmez bir kaynaktır. Aşağıda şairin farklı şiir kitaplarından aldığımız örneklerden hareketle hayvanlar dünyasından yararlanma biçimi yorumlanmaya çalışılmıştır.

3. 1. Teşbih Amacıyla Kullanım

Eloğlu,şiire ilk başladığı yıllardan itibaren, şiirinin merkezine gözlemi oturtmuş bir sanatçıdır. Gerek kendi yaşamında gerekse sosyal hayatta gözlediği bazı durum ve olayları, doğadaki hayvanlara ve hareketlerine teşbih ederek anlatır. Sanatçı bazen de sahip olmak istediklerini, hayallerini anlatırken hayvanlardan yararlanır.

"Bir de çocuğumuz olur, ister misin?"

(...)

Tavşan gibi seke seke büyüsün."

(*"Bekârlar"*, *Düdüklü Tencere*, Eloğlu:48.)

Eloğlu tavşanı hareketliliğiyle yukarıdaki şiirinde ele alır ve olmasını hayal ettiği çocuğunun ona benzemesini ister. Sevdiğine hayalini, tavşanın sekmesine teşbihle anlatır.

Kendisiyle ilgili durumlarda özellikle sevgiliye yanaşma çabasında hayvanların koku gibi bazı kötü yanlarını da teşbih etmekten çekinmeyen Eloğlu, aşağıdaki şiirde serseri, savruk hatta lümpen yaşamını ve sevgilinin yanına yakıştıramadığı kendini "keçi" üzerinden anlatır.

"Keçi keçikokarmışım sokulunca /Tıknefesin ilezenin biriydim belki"

(*"Doku"*, *Sultan Palamut*, Eloğlu, 2005:83)

Hayat üzerine fazla geldiği zamanlarda Eloğlu, her şeyi kırıp dağıtmak istediğini ifade ederken bile hayvanlara teşbihte bulunur.

"-Cana yetti miydi kuşlar şakırcasına her şeyi kırar insan-"

(*"Çisenti"*, *Şiirce Dizin*, Eloğlu,2005:226.)

Eloğlu, şiirlerinde telmihten de sıkça yararlanır. Bugünün dünyasını geçmişten telmihterle yorumlamaya çalışır. Tarihi olaylara ve kişilere telmihte bulunarak içinden çıkamadığı bazı durumlara çözüm de arayabilir. Şair, Âdem ile Havva'ya telmihte bulunduğu aşağıdaki dizelerinde, erkeği "*tavus kuşu*"na benzetir. Erkekleri Âdem'le kadınları ise Havva ile özdeşleştirerek, Hz. Âdem'in kaburgasından yaratılan Havva olmaksızın erkeklerin yapamayacaklarına telmihte bulunur:

"A canım erkek tavus/ Kuyruğunu güdecek

Havva'sız kaburgası /Avucunu yalıyor her gece"

(*"Kemiksiz"*, *Üsküdarlama*, Eloğlu: 464)

Eloğlu,bazen de sevdiğine hayvanlar üzerinden âdeta meydan okumuştur."*Güvercin*"leri, bulutlardaki lekelerle teşbih eden Eloğlu, gençlik yıllarına ait aşağıdaki şiirinde sevdiği kızla tartıştığından barışın simgesi güvercinlerin gökyüzünde olmamasına üzülmüştür:

"Hani lokman bulutlarımızda güvercin lekelerimiz"

(*"Hadisene"*, *Odun*, Eloğlu:113.)

Uzaktan bakıldığında mavi gökyüzünde beyaz lekeler gibi görünen güvercinlerin yokluğu sevgiliden ayrılmış olmayı veya aşkın eski zamanlarda kaldığını hatırlatır.

Şair, gençken "t/avlamaya" çalıştığı kadınları anlatmak için de "balık"lardan istifade eder. Sanatçının sitem ettiği kişi, onun sahip olmaya çalıştıklarına (balık, kadın) ondan evvel ulaşan bir arkadaşı olabilir. Eloğlu'nun bin bir zorlukla tuttuğu "lüfer"ler, tavlama çalıştığı kadınlar gibi ulaşmak istediği şeyleri temsilen kullanılmıştır:

"İki lüfer tuttuk diyelim/ Birinin gözlerinde birinin pullarında

Bir kadınla yatacak olsam/Cup benden evvel koynunda"

("Nedircik Yavrusu", *Odun*, Eloğlu:126)

Şair, hayvanları şiirlerinde kullandığı kadar bazen de sevgi ve şefkat arayışı sebebiyle kendisini hayvanlara özellikle de "kedi"lere benzetir. Bir kedi gibi içindeki hain duygular, sinsi duygular uyandırdığı zaman, adeta bir pençe içini tirmalar. Pençe, aslında bu kötü niyetli duygulardır. Ve cebini yokladığında da orada birikmiş, paslı bir iğneyi andıran, yine kötü niyetli düşünceler ve eylemler vardır. Şiir, oldukça benzetmelerle yüklü bir şiirdir ve *kedi* de şairin kendisidir.

"Hayınlığı debreşti miydi bu **kedinin** /Çolak bir pençe içimi tirmalyor"

("Horozdan Korkan Oğlan", *Horozdan Korkan Oğlan*, Eloğlu:135)

Şair, "balık"ı, güzelliği ve parlaklığı açısından pek çok şiirinde bir kadına benzetir. Sonra da başucunda duran bu vücudun güzelliğine şaşırır.

"Baktım bir kuru balık denizin en kuytu gözünde"

("Karpuz", *Horozdan Korkan Oğlan*, Eloğlu:140)

"Sevişik bir **keçi** yumukgöz **oğlağına**

(...)

Yumurtasını bir kovuğa koyarken / Aşkta da koyuyor anaç **zargana**"

("Aşklama", Eloğlu, 2005:141)

Şair, *Horozdan Korkan Oğlan* (1961) adlı dördüncü şiir kitabının adında bile hayvanlara yer verir. *Horozdan Korkan Oğlan* (1961)'ın, içeriğinde de hayvanlar, sığınlan doğanın önemli parçalarıdır. Bu sebeple şair, hem aşka hem de doğaya yani bitki ve hayvanlara sığınırken benzer hisler besler. Aşk, sadece şairin kendi içinde yaşayan bir duygu olarak değil, tabiata işlemiş/sinmiş bir sihir olarak anlatılır. Aşk, doğan her canlıda, yani aslında yaratılışın bizzat kendinde vardır. Sadece insanoğlu değil hayvanlar da -*keçi, zargana*-bebeklerini aşkla büyütür ve beslerler. Şair, bireysel bir tema olarak benimsemiş aşk kavramını, daha geniş bir boyuta taşır. Böylece, hayvanlar da aşkın anlatılışında yer etmişlerdir.

"Dudak büken, ıslık çalan, /Zincir çeviren şu **ispinoz kuşları**;

Omuz silken **papatyalar**, /*Yeğinin düğmesiyle oynayan hani balıkları*;"

("Çekirdeksiz İncir", *Horozdan Korkan Oğlan*, Eloğlu:142)

Şair, betimlediği/yansıttığı hayvanları hatta bitkileri kişileştirerek, doğaları gereği yaptıklarını sandığımız davranışların altında başka sebepler yattığı imasında bulunur. Şair, hayvanların da ruhları olduğuna inanır ve neredeyse düşünemediklerini söyleyecektir. Aslında şairin bu sorgulayıcı bakış açısında, varoluşun temellerini bulma çabası vardır. Bir yaratıcının varlığına inandığı, daha doğrusu inanmak istediğini anlarız. Etrafında gördüğü canlılar da, bir yaratıcı olduğunun kanıtıdır.

Şair, kılıçığı anlatmak için pek çok balık ismi kullanmıştır. Şiire başlık konmamış olsa, okuyucu bunu rahatlıkla bilmece gibi algılayabilir. Şair, son musrada kılıçığın pişince etten soyulduğunu ve sadece birkaç çapaklı omurgacıktan ibaret kaldığı söylerken aslında biraz da insana kendi bedenini hatırlatır. İnsanların da üzerlerindeki et parçaları kaldırılıp atılsa sadece kemikten oluşan bir yapı kalır ortada ve insanın dünya üzerindeki varlığı da aslında bu kadarcıktır.

"**Hamsiciği** yutan

Toriğe yutulan

Bir çapaklı omurgacık

Uskumruyu ayakta tutan

Pişince etten soyunan..."

("Kılıçık", *Ayşemayşe*, Eloğlu:200)

"Şu sinsi çukurda hangi sis solusun hangi pusuda

Bir **sırtlanın** ahretliği elbet **köpekçe** ulur"

("Ağıl", *Ayşemayşe*, Eloğlu, 2005:216)

Şair, "sis" kelimesiyle karanlık yerleri ve zamanları, kötü günleri, vahşi bir hayvan olan "sırtlan"la da yine "kötü insanlar"a teşbih eder. vahşi, kötü insanların öldüklerinde nasıl değiştiklerini anlatır. Dünyada, boruları öterken sırtlan gibi yırtıcı olan insanlar, öldükten sonra ahirette *köpek* gibi ulurlar.. Cezalarını çekme vakitleri geldiği zaman, dünyada yaptıkları her türlü kötülüğü reddeder ve alçakça uluyup yalvarırlar.

"Bir **akrebimsiyle** yattım dün gece /Ne ağuladı ne de sarmaştı benle"

("Üçsemeler", *Dizin*, Eloğlu:221)

Şair, yattığı bir kadını tarif için "akrep" kelimesini kullanır. "Akrebimsi", "akrep gibi" demektir. Kadın akrep gibidir, şairi ne sokar ne de onu kucaklar.

"Kör akçılı aydınlığa itelediklerinde,

Elbet gözü kamaşır;

Elbet bambaşkalaşır,

İnsan kanı **sığırın** iliklerinde."

("Doğa Doğa", *Dizin*, Eloğlu: 231)

Şair, "sığır" kelimesini insanoğlunu benzetmek için kullanmıştır. İnsanoğlunu aşağıladığı bu şiirinde kanı benzetme aracı olarak kullanır. Şair, kanımızda akan kanı sığırdaki kanla bir tutar. Kör bir insan aydınlığa çıktığında değişir, yani en umulmadık insanlar bile en umulmadık zamanlarda, yerlerde kendilerinden beklenmeyen tepkiler vererek ikiyüzlü davranırlar. Bu değişiklik, şairin kanına dokunur ve insanları eleştirmeden edemez.

"(...)

*Sanki yüzgeç yüzgece **alabalıklar**
Sanki kanat kanada ak **turna sürüleri**"*

("Bencileyin", *Dizin*, Eloğlu: 232)

Şair, bu şiirde hayvan isimlerini en güzel sabahı anlatmak için kullanır. Ona göre en güzel gün işte böyle olmalıdır. Fakat şiirin sonundaki "Ama sen olmasan hiçbiri" mısrası, şairin sevgilisiz edemeyeceğinin de kanıtıdır. Bunların hiçbiri olmasa da, sevgilinin yokluğu hepsinden beterdir.

*"Ot kıvımlar **solcan** uyanınca
Çiçekleşir kimi **böcekler**
Ne otta ne **böcekte** yaşarım ben
Geberip gidiverince."*

("Doğacı", *Dizin*, Eloğlu:256)

Şair, öldükten sonra yaşama veya yeniden doğuşa inanmıyormuş hissi uyandırır bu dörtlükte. Hayvan ve bitki isimlerini de bu düşüncesini desteklemede kullanır. Şaire göre ölüm, ölümdür. Ölümden sonra insanoğlu başka herhangi bir varlıkta yeniden doğmayacak veya dirilmeyecektir.

3. 2. Tenkit Amacıyla Kullanım

3. 2. 1. Burjuva ve Sonradan Görmeliğin Tenkidinde

Eloğlu'nun şiirlerinde burjuva eleştirisi önemli bir yer tutar. Bu eleştiride, humour ve ironiden hatta argodan yararlanılan şair, hayvanlar dünyasını da şiirine dâhil ederek mesajlar verir. *Düdüklü Tencere* kitabından itibaren birçok örneğini gördüğümüz şiirlerden biri olan "Ballı Börek" şiirinde hayvan adları, sonradan görme yaşantısıyla alay edilen burjuvanın, sınıfını eleştirmek için kullanılmıştır.

"Bir yerini **sinek** kısarsa

Pamukla kaşır"

(*Düdüklü Tencere*, Eloğlu: 22).

Şair şiirin genelinde zengin bir evden ve onların kızıyla evlenen, bu aileyle yaşayan bir damattan bahseder. Şair bunları fakir bir gencin gözünden, yani halkın genelinin içinde bulunduğu sosyal şartlara sahip bir genç olarak kendi gözünden eleştirir. Şiirde kullanılan "sinek" kelimesi de bir ironiyi ortaya koyar. Yoksulluk çekmemiş, hiç yorulmamış burjuva kızı, öyle şımarmıştır ki; bir yerini -Allah göstermesin!- bir minik "sinekçik" ısırmaya kalksa, o minicik sineğin ısırığını bile "pamuk"larla kaşır.

"Xavier Cugat" şiirinde şair, yine bir sosyal tenkit yaparak "sonradan görme"liği eleştirir. Kasabada tutulduğu bir hafifmeşrep kadına yaranmaya çalışan görgüsüz, zengin bir köylünün, hayvanlarını (koyunlarını) satıp kazandığı parayı, kadına sahip olmak için harcamasının anlatıldığı şiirde şair, köylünün kabalığını, kendini ifade etme şeklini yansıtmak için hayvanlara yer verir. Şiirde "eşek"e de, zenginlerin yaptığı "süt banyosu"na işaret etmek için yer verilmiştir. Böylece sonradan görme köylünün(ya da sınıf atlamak isteyen yarı burjuvanın), zenginliğini ispat çabası hayvanlar üzerinden olmuştur:

*"Amma da yaptın şıllık kız, /**Koyunları** sattık, vurduk üç bini;*

***Öküzleri** sattık, vurduk beş bini; / Bu parayı mezara mı götüreceğiz?*

*"Seni **eşek** sütünden banyolara yatırıp, /Camel'ini binliklerle yakam mı?"*

("Xavier Cugat", *Düdüklü Tencere*, Eloğlu: 55)

Eloğlu yine "Bilen Bilene" şiirinde, hayvan adlarını, görgüsüzlüğün eleştirisinde kullanmıştır. Kendini "aydın/entelektüel" zannedenlerin Türkçe dışındaki bütün dilleri, hatta hayvanların dillerini bile bilmekle övündüklerini ancak Türkçeyi bilmemelerini eleştirir.

*"**Kuş dilikurbağa dili/ Arıca sıçanca puhuca***

Kimi Türk Frenkçeyi ana dili gibi biliyor

*Kimi Türk Türkçeyi bilmemeyi biliyor" ("Bilen Bilene", *Sultan Palamut*, Eloğlu: 96)*

Şair, hayvan isimlerini kullanarak Türkçe dışındaki dilleri alaylı yolla bu dillere benzetir. Türk olmasına rağmen Türkçeden başka her türlü dili bilen -hatta yakında hayvanlarla bile konuşmaya başlayacak- insanlar, diğer dilleri Türkçeden üstün görürler. Hayvanlarla anlaşabilmiş tek insan Hz. Süleyman'dır. Onun dışında kendi öz dilini küçümseyerek yabancı dillere merak salanların dilleri yakında hayvanların konuştukları dillerden daha kötü olacaktır.

*"...**İstranca dağlarında bir eşek** /Güneşe karşı işer*

O eşeğin de icabına bakmalı.

(...)

O dehşetli yazarlar bir olup/ Bunca gerçeği tefe kodular.

Bülbülle mehtabın hakkını,/ Heceyle aruzun şerefini korudular

(“Bit Yeniği”, *Düdüklü Tencere*, Eloğlu: 28)

Şair “Bit Yeniği” adlı şiirinde baştan sona, Osmanlı’nın son yüzyılında devletin başına gelenlere ve dağılmasına zemin hazırlayanlara ağzına geleni söyler. Devlet adamlarının havuz başında, yelpazelenerek sadece ülkelerini düşündüklerini dile getirir. “*Istıranca dağlarında bir eşek/ Güneşe karşı işer*” mısralarıyla, kendinden bahsederek alay eder. Güneşe karşı işeyen, yani kurulu düzene karşı gelen, onu eleştiren “eşek” şairin kendisidir.

“Bülbül” kelimesiyle şair, Klasik edebiyattaki “gül-bülbül” mazmununa telmihte bulunur. Ferdî sanat anlayışına sahip sanatçıların toplum meseleleri karşısındaki duyarsızlığıyla alay etmek için “bülbül”ü kullanmıştır. Eloğlu “eşek”i ise, daha çok burjuvaya yönelik eleştirilerinde aşağılayıcı bir terkiib ya da teşbih unsuru olarak kullanır. “Dedikodu” şiirinde, burjuvayı toplumsal bir hicivle eleştirirken:

“Herif eşek yükü erzak taşıyor” der.

(“Dedikodu”, *Düdüklü Tencere*, Eloğlu: 46)

Şair, “eşek yükü” burjuvanın yaşam standartlarını eleştirmek için kullanır. “Eşek”, bir yandan yoksul ezilen halkla özdeşleştirilirken, halkın “dedikodu”larında, zengin burjuvanın kırk odalı hanesine taşıdığı erzak için bir vasıtaadır.

3. 2. 2. Adaletsizlik ve Eşitsizliklerin Tenkidinde

Metin Eloğlu’nun *Düdüklü Tencere*, *Sultan Palamut* ve *Odun* adlı kitaplarında, toplumdaki adaletsizlik ve eşitsizlikler humour (alay) ve ironi ile açık ve örtük şekilde yoğun olarak eleştirilmiştir. Şair, “Sultan, Padişah” gibi makamları “hükmeden üst sınıf”a işaret etmek için kullanmış; onların ihtişamlı yaşayışları ile toplumda açlık çeken insanların durumunu kıyaslamıştır. Yoksul sınıfın düşlerinde bile göremediği yiyeceklerin onların sofralarından eksik olmadığına işaret edip bu durumu alaya alırken hayvanlardan yararlanır.

Kanunî’nin damadı olan Rüstem Paşa’ya telmihte bulunan Eloğlu, paşanın son derece zengin oluşunu, sofrada “sülün”ün bile eksik olmamasıyla açıklar. Lezzetli eti ve güzelliğiyle bilinen sülünün, halk zor koşullarda yaşarken, Paşanın sofrasını sık sık süslemesi şairin toplumdaki eşitsizliği eleştirirken kullanmasına vesile olmuştur:

“O mübarek yaz gecesinde

*Tez vurulmuş sülün yedik” (“Padişah Sayesinde”, *Düdüklü Tencere*, Eloğlu, 2005: 24)*

Şair şiirde, birbirine denk olmayan bir çiftin birlikteliğinden söz ederken, bir adaletsizliğe değinir. Bu durumu mizahla alaya alırken de hayvanlara teşbihte bulunur:

“Şölenin yanında döşek

Dün geceden gül kokulu

Bu ne iştir Allah kulu

Vurulmuş ceylanla sırmalı eşek”

(“Padişahın İzniyle”, *Düdüklü Tencere*, Eloğlu, 2005: 26)

Şair, kadınla erkek arasında güzellik açısından çok büyük farklar olduğunu “ceylan” ve “eşek” kelimeleriyle verir. Ayşe, bir ceylan gibi güzeldir fakat vurulmuştur, yani yakalanmış ve o adamın eşi olmak zorunda kalmıştır. Adam ise, eşekten farksızdır. Ayşe’ye yakışmamaktadır. Şair, iki insanın arasındaki uçurumun, uyumsuzluğun ilişkileri ne yönde etkilediğini işler.

Şair, kimi zaman şiirlerinde insanoğlunun doğasında mevcut olan “Vandalizm”i, insanın doğanın bir parçası olan hayvanlara verdiği zarardan hareketle eleştirir. İnsanoğlunun hem kendi dünyasında hem de doğada hiçbir güzel şeyin yaşamasına izin vermediğini dile getirirken, adaletsizliklere, haksızlıklara işaret ederken hayvanlardan istifade eder. İnsana yaşama zevinci aşıl原因 her şeyin insan tarafından çok kolay yok edilebilmesini hayvanlar üzerinden anlatmayı tercih eder:

“Minicik kurtların üşüştüğü mermere /Kanı damlıyor bir kıvrırcık kuzunun

Anladık kişi hep ekmekle olmuyor /Ama bu çiğ gösteri ne”

(“Zımpara”, *Horozdan Korkan Oğlan*, Eloğlu: 139)

Dünyadaki döngüden bahsederken de “kuzu-kurt” ikilisinden yararlanır. Kurdu kuzuyu yemesi bilinen bir durumdur. Ancak *Horozdan Korkan Oğlan* kitabındaki “Zımpara” şiirinde, insanlar için olsa bile kuzunun kesilmesine isyan eder. İnsanların sadece kuru ekmekle karınlarını doyurmasını da istemez ancak tam büyümemiş kuzuların kesilmesine de karşıdır ve bunu “çiğ” bir gösteri olarak değerlendirir. “Kuzu”yu aynı zamanda teşbih amacıyla âciz ve güçsüz olan “herkes” yerine kullanılmıştır.

Dünyada güçlülerin her zaman güçsüz ve âciz olanları ezmeye/yok etmeye çalıştıklarını ifade eden, bu düzenin değişmesi gerektiğini savunan Eloğlu, hayvanlar üzerinden güçlüler (muktedirler) dünyasını eleştirir. ‘Güçsüz’ün hangi tarafı dikkat çekiyorsa o tarafın güçlülerce yok edilmeye çalışıldığını “Ya/malaklar” şiirinde şöyle eleştirir:

"Kuzuları doğramış mıydınız kuzgunların ötüne?"

(...)

Paslı makasla kırpın horozun ibiğini

Elbette çil/horozun, paslı makasla

(...)

Tay da mı huysuzlanıyor? yelesinden çaktıverin duvara

Gelin, bu civciv hâlâ yaşıyor

Hani taşılayacaktınız gelincikleri?

Güvercinin teleği mi? yakamozunu dehleyiverin çabucak

O kaçamak mercamı kılçıklarından kanırıp boğun"

(*"Ya/malaklar", Rüzgâr Ekmek, Eloğlu: 308*)

Eloğlu, bahar ve çiçek gibi insana yaşama sevinci veren bir güzelliklere, tıpkı "keçi"ler gibi kendi karnını doyurmak için saldıran güçlülere de hayvanları teşbih ederek saldırır. Çiçekler tüm doğayı güzellikleriyle kaplarken, keçiler tüm doğayı -çiçekler dâhil olmak üzere- tahrip eder, ona zarar verirler.

"Baharın içine etti /Çiçeklerle keçiler"

(*"Zıp", Önce Kadınlar, Eloğlu:443*)

3. 3. Dünyadaki Düzensizliğe Karşı Dirlik/Düzen Arayışında

Metin Eloğlu şiirlerinde insanoğlunun içine doğduğu sosyal ortamın kaosu ile kendine has bir düzenin olduğu doğayı karşılaştırır. Şair, bitki ve hayvan adlarını, onları insandan farklı kılan özelliklerini anımsatırken kullanır. Dâhil olduğu "yalancı ortam"ın bir parçası olarak "yalansız doğa"ya imrenir. Hayvanların "düşünememe" özelliği ile değil "yalansızlık ve saflık" özellikleriyle insandan farklı olduklarını şiirleriyle anımsatır. Özellikle bu hususta "kuşlara" oldukça yer verir.

"Kovgu" şiirinde, doğada hiç değişmeyen, bozulmayan bir düzen, "beraberlik" varken insanoğlunun düzensiz ve acımasız bir yığın olduğunu söyler. Bitki ve hayvan isimleri, doğadaki her canlının birbirine saygı duyduğunu, birine bir zarar gelse, ötekinin çıldırarak gibi olduğunu söyler. Oysa insanlar, birbirini seviyor gibi görünseler de birbirlerini eze eze yaşamaktadırlar. Son kuş, sıcak yerlere uçamadan göğün bile kışa dönemediğini, oysa insanlar dünyasında sürekli güçlü, zayıfı ezmek için fırsat kollar. Bu sebeple, insanlarda olmayan birlik şuurunu doğada görerek mutlu olur:

"Gül dikene battı mıydı, /Deliresi gelir toprağın.

(...)

Gök uçamaz, son kuş ölene değin.

Biz mi?

Biz altalta/üstüste bir koca yığın"

(*"Kovgu", Rüzgâr Ekmek, Eloğlu:323*)

Eloğlu, hayatta ters giden şeyleri bitki ve hayvan isimleriyle örneklendirerek anlatmaktan zevk alır. Dünya üzerinde kınanacak, ayıplanacak pek çok olay olmuş ve olacaktır. O kadar ki bu yanlışlıklara/tersliklere uyararak, *devetabanı* bile kurumuş, *süs balıkları* bile cesaretlerini kaybetmiştir. Zaten memeli bir hayvan olan köpek bile daha artık daha memeli olmuştur:

"Evet buramıza geldi

(...)

Devetabanı elbet kurudu

Süs balıkları yürekli değil

Köpek daha memeli..."

(*"Çıkrık", Önce Kadınlar, Eloğlu: 434*)

Hayvanlar, bazen şaire, insanların birbirinden farklılığını anımsatır. Şaire göre doğada birbirine benzemez gibi görülen "kuş" ve "tırtıl" bile, hayatta kalma mücadeleleri bakımından veyabir yönüyle birbirine benzeyebilir ancak "insan" ortak sıfatı altında benzer görünen insanlar, birbirinden son derece farklıdır:

"Kuşun tırtıla benzeyişi bi yana

İnsan da insanı pek andırmıyordu"

(*"Kulunç", Ay Parçası, Eloğlu: 399*)

Şair, kuşlar bile bir yönleriyle (ikisinin de hayvan oluşu, tırtılın kelebeğe dönüşüp uçabilmesi) tırtıllara benzediği halde insanların birbirlerine hiç benzemediklerini, çeşit çeşit, farklı yaradılıştaki olduklarını dile getirmeye çalışır.

Eloğlu, hayatta ters giden şeyleri bitki ve hayvan isimleriyle örneklendirerek anlatmaktan zevk alır. Dünya üzerinde kınanacak, ayıplanacak pek çok olay olmuş ve olacaktır. O kadar ki bu yanlışlıklara/tersliklere uyararak, *devetabanı* bile kurumuş, *süs balıkları* bile cesaretlerini kaybetmiştir. Zaten memeli bir hayvan olan köpek bile daha memeşi olmuştur artık:

"Evet buramıza geldi
(...)
Devetabanı elbet kurudu
Süs balıkları yürekli değil
Köpek daha memeli..."

("Çıkrık", *Önce Kadınlar*, Eloğlu: 434)

Şair, bazen şiirlerinde hayvan ve bitkilerin dünyalarından kesitler sunar. Zira insanoğlunun hem kendine hem de doğaya verdiği zarardan son derece rahatsızdır. Dünya üzerindeki insanlar dışındaki tüm canlıların kendi işlevlerini gerektiğinde yerine getirdiklerini ifade eder. Hiçbir yaratık bir diğerini kandırmadan, aldatmadan, birlik içinde yaşayıp gitmektedir. Çünkü şiirin son mısrasında şairin dediği gibi "Tabiatta yalan yoktur." Fakat insanoğlunun aklı, gönlü, eli şaire göre yalansız değildir.

"**Baktım ki tabiatta yalan yok**

(...)
Kuzuysa kurttan iyi
Taşsa havadan ağır
Balıksa suda soluyacak
Domuz bile yavrusunu emzirecek

(...)

Baktım ki tabiatta yalan yok"

("Çıngırak", *Sultan Palamut*, Eloğlu: 87)

"**Kötebekler** yavrularını emzirmez gibimize geliyor

Sanki bin bir memeleri yok."

("Emzik", Eloğlu: 211)

Şair, insanın sadece kendisini, kendi duygularını önemli saydığını hâlbuki bir hayvanın da insandan farklı olmadığını en az bizim kadar önemli olduğunu vurgulamak için "kötebek"ten yararlanır.

3. 4. Kendi Yaşamından Hareketle "Tutunamama"yı ve Anlamsızlığı Yansıtmaya

Eloğlu'nun bazı şiirlerinde hayvanlar, şaire "hiç"liği, "hiç"liğin bıkrıcı, rutinleşmiş tahakkümünü anımsattıkları gibi bazen umudun dile getirilişinde kullanılırlar. Ayrıca geride bırakılanların, kaybedilenlerin anımsanması da onlar üzerinden olur. Âdeta şairle hayvanlar arasında özel bir dil vardır ve onların sesindeki manayı sadece şair anlar gibidir.

"Bana varımı yoğunu ileten **güvercin** / Kon çırılçplağım üstüme tüne"

("Kof Demirli Pencere", *Odun*, Eloğlu:119)

Yukarıdaki şiirde şair, hapishanede gibidir. Sürekli hürriyet terennümünde bulunur. Belki sevdiği kıza, belki hapishane dışında sevdiği başka birini **güvercine** benzetir. Güvercin, haber getirici özelliğiyle yer almıştır şiirde. Şairin hapishanede, özgünlüğünün elinden alınmış olduğu bir yerde, dünyayla iletişimini kuran yegâne araç, işte bu güvercinidir.

Metin Eloğlu, sabah vaktinin gelişini bile "kuşların yuvadan uçuşu" gibi dinamik bir görüntüyle anlatmıştır. Kuşların kalkışı, sevgilinin de uyanması için bir uyarıdır. Zaten şairin "bu türkü"den kastı da, sabahın doğuşuyla başlayan günün yani aslında hayatın akış sesidir. Boşa geçen her an, insanın aleyhinedir.

"Seher yeline uyup **kuşlar** tüneğinden uçtu /Bu türküyü dinlemeyecek misin"

("Uyan", *Odun*, Eloğlu:121)

Şair, sevgiliye "Ben tuttum seni sevdim/ Paranın para olduğu zamanlar" dediği "Çetrefilli" adlı şiirinde, artık uzaklarda kalmış bir gençlik aşkıdan bahsederken doğadaki bitki ve hayvanları aşkına şahit göstermiştir. Yoksul bir gençken İstanbul'da yaşadığı aşklar, zamanın geçişi, artık uzaklarda kalan kareler, "güller, tavuslar, baldıranlı bahçeler" ile dizelerinde yer alır. "Tavus kuşu"nun anılması, genç ve âşık şaire, her şeyin estetik yanıyla kendini gösterdiğini anıştırır. Âşıkken aradaki farkları gözü görmeyen şairin yüzüne kapanan kapılar ve panjurlar, sevgilinin ulaşılmazlığını gösterir.

"Güller **tavuslar** baldıranlı bahçeler /(...)

Ne aşkı ne gençliği, /Pancur vurunca döküldü camlar"

("Çetrefilli", *Odun*, Eloğlu: 122)

Eloğlu, son kitaplarından olan *Hep* (1982)'teki "İrkilişler" şiirinde ise "kurbağa"yı, hayatın anlamsızlığı karşısında gözyaşı döküşünü sergilemek için kullanmıştır.

"Avurdumda bomboş şeker /Gözlerimde **sudan ürken kurbağa**"

("İrkilişler", *Hep*, Eloğlu: 364)

Şair, bazı şiirlerinde hayata dahil olmak ve yaşamak için geç kaldığını anlatır. Öyleki bu psikoloji içinde olduğu şiirlerinde her şeyden vazgeçmiş olduğu anlaşılır. Hiçbir şeye yetişemeyen, hiçbir şeyi olması gerektiği gibi yapamayan bir hâldedir. Kedisi bile evin içinde, o karnını doyuramadığı için aç beklemektedir.

Hayattan bıkmış olan şair, yetişemediği hayatın bir parçası olarak “kedinin de aç” olduğunu söyleyerek aslında “tutunamama” sını anlatmaya çalışır:

*“Kapının anahtarı öbür pantolon cebinde
Bu mahallede çilingir de yok
İçerde elektrikler yanıyor musluk açık
Kedi aç”*

(“Fesleğen Susuz”, *Önce Kadınlar*, Eloğlu:435)

“Çınçinsız” şiirinde de “Bahçesizliğim burama geldi” diyerek, kendi yaşamındaki yoksunluklarını anlatan şair, bu şiirinde de “kedi”den yararlanır. Onunla aynı evi/aynı kaderi paylaşan bu hayvanlar, yalnızlığının da tanığıdır. Eloğlu, bir şiirinde üç yavrusuyla kış ortasında sokakta kalmış ve insanların camlarını tıklatan bir kediyi canlandırır. Bu canlandırmayı, kediyeye yardım etmeyen gaddar insanoğlunu eleştirmek için yapar. *Kedi*, insanların insaniyetsizliğini anlatırken kullanılan bir araçtır.

*“Üç yavrusuyla vah marsık kedi/ Sonra ben çiğ süt emmiş
Ortanca saklı beyaz /Derken cam tıklanıyor kış
Bahçesizliğim burama geldi”*

(“Çınçinsız”, *Hep*, Eloğlu: 373)

*“Sevemem güvercinleri
Sen bana üşenirken”*

(“d”, *Üsküdarlama*, Eloğlu: 454)

Şair, sevgilisinden uzaktayken yaşama sevincinin kaybolduğunu anlatmak için bir araç olarak kullanır “güvercin”leri. Avlularda ve camilerde barınan güvercinler Üsküdar’ı yaşanır kılan, ona hayat veren canlılardır. Şair için, sevgilisi onun yanına gelmeye üşenirken bu hayat verici canlıların hiçbir önemi olamaz. Şaire yaşam öpücüğü verecek tek kişi, sevgilisidir.

*“Ardımda
Çağanozun yanyatmış çamura batmış
Çopur böcek solucan taslakları hep ucu ucuna
Ben yosun ya da kurbağa sandım
Az ötemden bir bulut havalandı,”*

(“Oracık”, *Eskiden Olsa*, Eloğlu: 485)

Şair, gençliğine, gençliğindeki çevik haline duyduğu özlemi, bitki ve hayvan isimlerinin yardımıyla anlatır. Şair,şiirin genelinde bakımsızlıktan, özensizlikten berbat olmuş bir bahçe tasvir eder. Daha sonra bahçenin güzelliğini bozan her bitkiden ve hayvandan ayrıntılı şekilde söz eder. Şiirin sonunda da şair, bahçenin böyle tarumar olmasının sebebini kendisi olarak gösterir. Eğer genç, dinamik olsa bu bahçeyi böyle atıl halde bırakmayıp, her şeyi elinden geçirerek düzelterektir. Hatta yaşının ilerlemesinin verdiği rahatsızlıkla gözleri de iyi görmez, bir sünger parçasını yosuna veya kurbağaya benzetir. Şair şiirinin en sonunda, bir “ah” çeker gibi eskiden olsa der ve gençliğine özlem duyduğunu ifade eder.

3. 5. Yaşama Sevincini ve Umudu Hatırlatma

Eloğlu’nun birçok şiirinde doğa, arınma ve sığınma yeri olduğu kadar, yaşıyor olmanın hazzının en derin şekilde yaşandığı ve yansıtıldığı bir yerdir. Bazen yaşamdan kopacağını, yani öleceğini anımsayıp neşe içinde varlıklarını gösteren (örneğin şakıyan, öten) hayvanlara öfke duyduğu da olur:

*“Hayatla dolusun tüket içimizdeki şu bıkkınlığı
Denizli horozu gibi uyandır uykulardan”*

(“Ölümlü Dünya”, *Başlangıç Şiirleri*, Eloğlu: 530)

Şair, *Denizli horozunun* keskin sesinin uyandırıcı etkisiyle İstanbul’u bağdaştırır. İstanbul’un hayat verici, insanı kendine getirici özelliğini anlatmak için “horoz”u kullanır.

Şair, kullandığı bitki ve hayvan isimleriyle doğanın, dünya düzeninin hiç şaşmayan ve sıradan akışından bahseder. Her canlı ne kadar güzel, sağlıklı, hayat dolu olursa olsun dünyadaki düzen gereği bir gün ölecektir. Hiçbir canlı da ölümü gönülden kabul etmez, edemez. Fakat yok olma da hayatın bir parçasıdır. Şair bunu kabullendiğini de aşağıdaki mısralarla anlatır:

*“Bıçağın altına yıkılınca küttedek
Öküzün yüreği oynar
Kumrunun içi ürperir”*

(“Olağan”, *Odun*, Eloğlu: 114)

Şair, insana yaşama sevinci veren bahar sabahları gibi hayatın sanki hep aynı güzellikte olacağı zannını uyandıran vakitlere, yaşamın acı gerçeklerini hatırlayınca öfke duyar. Şair yaşamaktan öyle zevk alıyordur ki; bahar sabahları yokluğuna dayanılamayacak kadar güzeldir, sabahları keyifle öten “kuşlar” da hayatın güzelliğini yansıtır. Fakat şair tüm bunları öldükten sonra göremeyeceğini düşünerek, daha fazla onları görmemek, güzelliklerine tanık olmamak, ölümlükten onlardan ayrılmak daha da zorlaşmasın diye bir an

önce hepsinin yok olmasını ister. Kuşlar, köpeklere parçatılmalı, bahar sabahları yok edilmelidir. Çünkü çok güzeldirler ve her geçen gün insanı hayata biraz daha bağlarlar:

"Bu bahar sabahlarını yasak etmeli

(...)

Şu bıcır bıcır kuşları köpeklerin önüne doğramalı

İmiğini sıkmalı tanyelindeki muştunun"

("Daha Neler", Odun, Eloğlu: 115)

Yukarıda verdiğimiz örneklerden anlaşılacağı üzere Eloğlu, doğayı tüm özellikleriyle iliklerine kadar özümsemiş bir şairdir.

Aşağıdaki şiirde geçen "kuş" daona yaşadığını, insanın başını kaldırıp baktığında gökyüzünün ona ne kadar yakın olduğunu anımsatan bir unsurdur. Hele bahar mevsimi gelip doğa değişmez düzeniyle uyandığında hayvanlar, ona insanın doğayla bütünleşmesi gerektiğini bir kez daha hatırlatmıştır:

"İşte park, işte çeşme /Aynı kuşlar dallarda.

Ufka daha yakınız buradan, /Gök daha üstümüzde..."

("Aller Au Pays Natal", Başlangıç Şiirleri, Eloğlu: 526)

"Yine güzelleşecek dünya, yine doğacak kuzu,

Yine büyük rüzgârlar açılacak denize;

Sabah bir horoz sesi kesecek uykumuzu

Yürü kalbim gidelim, o mesut evimize"

("Rahat Ev", Başlangıç Şiirleri, Eloğlu:523)

Şair, artık her zaman rahat evde sessizce yaşayacağını söyler. Bu sözlerden sonra gelen mısralarda da o evde geçireceği rahat ve huzur dolu günlerden bahsetmek için; dünyanın dönüşüne, zamanın akışına dair örnekler verir. Bu örnekler için kuzu ve horoz kelimelerini kullanır. Şair, dünya döndükçe her gün olan şeylerle zamanın telaşsız, gürültüsüz akışını tarif eder. Bu tarif gibi şair de artık köşesine çekilecek, telaşsız, gürültüsüz bir ömür sürecektir.

Şairin ilk dönem şiirlerinden olan "Eş Doğa"da hayvanlar, özgür ruhu ile kendini bıraktığı doğanın, ona yaşama sevincini anımsatan önemli bir unsurdur.

"Kumruların nabzı hep bende atar

Nice çavlanlar köpüklenir içimde"

("Eş Doğa", Eskiden Olsa, Eloğlu: 513)

Şair, "kumru, ot, çalı, ağaç" gibi hayvan ve bitki isimleriyle, insanoğlunun doğayla bütünleşmesini yani insanın doğa içindeki var oluşunu anlatır.

Şair, çoğunlukla sosyal eleştiriye yer verdiği şiirlerinden farklı olarak bazı şiirlerinde bireysel temaları işlemiş; insanlara ölmeden önce hayatın kıymetini bilmelerini öğütlemiştir. Şair bu şiirinde bir parça varlık felsefesine değinir. Şaire göre nefes alabildiğimiz için dünyadaki her varlığa değer veririz. Biz yaşarken ibibikler öter, ortancalar pembeleşir, nohudun zerdalinin tadına ancak yaşadığımız sürece varabiliriz. Şair, tüm bunlardan yola çıkarak insanların sayılı günlerini geçirdiği şu dünyada kavga etmesinin saçmalığından dem vurur ve bitmez tükenmez bir barış için savaş verdiğini hissettirir. "Varken" şiirini "insan yaşarken varır bir ölmezliğe" mısrayla bitirir:

"Ayışığı ishakkuşu Aynalıçarşı

Sen yaşarken /İbibiklersen yaşarken tüner üvezin dalına"

("Varken", Sultan Palamut, Eloğlu:79)

4. Sonuç

Antik çağdan bugüne doğa, sanatın önemli bir yansıtıcısı ve kaynağı olmuştur. Sanatçı, dünyaya ve kendine dair anlatmak istediklerini, eleştirilerini, dışa vurmaya çalıştığı hisleri yansıtırken hayvanlar dünyasından yararlanmıştır. 1950 sonrası Türk şiirinin önemli isimlerinden olan Metin Eloğlu'na göre de insan, doğanın önemli bir parçasıdır, aynı zamanda doğada var olan her canlı, onun nabzının atmasını sağlar. Bu bakış açısına göre şair dünyada asıl gerçeğin doğadan ibaret olduğuna inanır. Doğayı örnek alarak yaşadığı dünyanın kaosa çözüm arar veya sorunların üstesinden gelir. Bu durum şaire, yaratıcılığı için bir özgürlük alanı da açar. Şiirlerinde de böyle bir bakış açısını yansıtan şair, doğadan teşbih ve tenkit amacıyla yararlanmıştır. Sanatçı, dış dünyada gördüğü kaosa karşı doğadaki hayvanların dilinden ve dengesinden yansıtıcı olarak yararlanmıştır. Hayvanlara teşbihte bulunarak onlar üzerinden problemlere çözüm aramış veya kendi yaşamındaki, psikolojisindeki açmazları ifşa etmiştir.

KAYNAKÇA

ALİ, Sabahattin (2004). *Dağlar ve Rüzgâr/Kurbağanın Serenadı/Öteki Şiirler*. İstanbul, YKY.

ARİSTOPHANES (1966). *Eşek Anıları - Yarığlılar*, (çev. Sabahattin Eyüboğlu), İstanbul: Remzi Kitabevi.

ARİSTOPHANES (1966). *Kuşlar*, (çev. Azra Erhat-Sabahattin Eyüboğlu), İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÇAMLIBEL, Faruk Nafiz (1985). *Han Duvarları*, İstanbul: Atlas Kitabevi.
ÇETİŞLİ Prof. Dr. İsmail (2008), *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
ELOĞLU, Metin (2005), *Bu Yalnızlık Benim*, İstanbul: YKY.
ELOĞLU, Metin (2010). "Robenson'un Şiirleri-2", *İçli Dışlı* (haz. Turgay Anar), İstanbul: YKY.
FEDAİ, Özlem (2011). *Garip ve İkinci Yeni'nin Kavşağında Bıçkın Bir Şair: Metin Eloğlu*, İstanbul: Şule Yayınevi.
K., Tarık Dursun (1997), *Geçti Akşam Suları- Ben Unutmadan-2*, Ankara, Bilgi Yayınevi.
KANIK, Orhan Veli (1997), *Bütün Şiirleri*, İstanbul: Adam Yayınları.
ORWELL, George, *Hayvan Çiftliği*(çev. Celal Üster), İstanbul: Can Yayınları.
SEYİDOĞLU, Bilge (1975). *Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar* (Metinler-Açıklamalar), Ankara: Atatürk Üni. Edebiyat Fak. Yayınları.